دەسپێکێ بۆ خوێندنەوەی پرسی کوردایەتی

(کوردایەتی: بەپرسکردن و کێشەکانی بەردەمی)

کۆسالان ئەحمەدی

”

لە خوێندەوەیەکی کورتدا، دەتوانین بڵێین، کێشەی فەرهەنگی، ئەندێشەی چەپ و تێگەیشتنی هەڵە لە چەپ، مەسەلەی مەزهەب، سەرهەڵدانی کوردایەتی لە ناوەندە ناسەرەکییەکان، پەرچەکرداری توندی دەوڵەتی ناوەندی لە ڕیزی گرنگترین کێشەکانی بەرەدم بەپرسکردنی کوردایەتی لە کۆمەڵگەی کوردیدا بووە و لێرەدا، بە شێوەیەکی خێرا، ئاماژە بە هەندێکیان دەکرێت.

“

پاش دامەزرانی یەکەم دەوڵەتی مودێرن لە ئێراندا، نەتەوەسازی[١] بوو بە ئەولەویەتی سەرەکیی دەوڵەتی مودێرنی ڕەزاشای پەهلەوی و لەم ئاراستەیە و لە پێناو دابینکردن ومسۆگەرکردنی وەحدەتی سیاسی و فەرهەنگیی دەوڵەتی تازەدامەزراوی نەتەوەی فارس لە ژێر ناونیشانی ساختەکراوی ئێران، ڕووناکبیرانی ناسیۆنالیست دەستیان کرد بە لایەنگری لە سیاسەتی یەکسانسازی و بە فەرمی بوونە بەشێک لە دەزگای ئاسیمیلاسیۆن وسەرکوتکردنی جیاوازییەکان. جیاوازییەکان لە دەوڵەتی مودێرن، وەک کێشەی سەرەکیی یەکریزی و وەحدەتی سیاسی و فەرهەنگی و بە واتایەک دامەزرانی دەوڵەتی مودێرن پێناسەدەکران و بەم بۆنەیەوە، سەرکوتکردنی جیاوازییەکان بوو بە بەشێک لە دیسکۆرسی دەوڵەت و ڕووناکبیرانی لایەنگری یەکسانسازی[٢] و لەم پێناوەدا، سڕینەوەی نەرم و بەپەروازێزخستن، وەک زەروورەتی سەرکوتکردنی جیاوازییەکان[٣] دەستی پێ کرد.

دامەزرانی کۆمەڵەی ژێکاف، وەک بنەمای گوتاری کوردایەتی، ئەنجامی سیاسەتی ئاسیمیلاسیۆن و سەرکوتکردنی جیاوازییەکان لە لایەکەوە و سەرهەڵدانی نەتەوەخوازیی کوردی بە کاریگەری لە شەپۆلەکانی مودێرنیتە لە لایەکی دیکەوە بوو.

کوردایەتی وەک ئایدیۆلۆژیای ناسیۆنالیزمی کوردی، ڕاستە لە ئەساسدا پەرچەکردار لە ئاست سیاسەتی سەرکوتکردن و پرۆژەی نەتەوەسازیی دەوڵەتی ناوەندی بوو[٤]، بەڵام لە لایەکی دیکەوە بەرهەمی سەرهەڵدان و بەرجەستەبوونەوەی دەنگی مافخوازی لە کوردستانی ئێران و بە تایبەت لە ناوچەی موکریان، بە کاریگەری لە ڕەوتی مۆدێرنیتە و ئەندیشەی ناسیۆنالیستی بوو، لێرەوە دەکرێت باس لەوە بکرێت، کوردایەتی وەک وەک ئایدیۆلۆژیای ناسیۆنالیزمی کوردی و دیسکۆرسی نوێی کۆمەڵگەی کوردی، بریتی بوو لە بەرگری بۆ مانەوە و خەبات دژی پیلانی سڕینەوە و بە پەروایێزخستن و هاوکات هەوڵ بۆ گەیشتن بە مافە نەتەوەییەکان و لەوانەش خۆدموختاری و تەنانەت سەربەخۆیی بوو کە لە ژێر ناونیشانی کوردایەتی پێناسە کرا و پێناسە دەکرێت.

کوردایەتی لەم ڕووەوە و بە کاریگەری لە گوتاری کۆماری کوردستان، ئیتر ئارام ئارام بوو بە دیسکۆرسی ڕووناکبیرانی کۆمەڵگەی کوردی و بە تایبەت ڕووناکبیرانی ناوچەی موکریان کە دەکرێت وەک زێد و ناوەندی سەرهەڵدانی دیسکۆرسی کوردایەتی لە کوردستانی ڕۆژهەڵاتدا ناوزد بکرێت.

چاوەڕێ دەکرا لە بۆشاییی دەسەڵاتی پەهلەویی یەکەم و دەفەرتی دامەزرانی کۆماری کوردستان، کوردایەتی ببێتە دیسکۆرسی زاڵ و پرسی سەرجەم کۆمەڵگەی کوردی[٥] و بە واتایەک ببێتە داواکاری و ئاواتی گشتیی کۆمەڵگە و دیارە لەم ڕووەوە ئەگەری زاڵبوون و سەرکەوتنی وێڕای بوونی دوژمنی بەتواناش هەبوو.

بەڵام پاش دامەزرانی یەکەم کۆماری کوردی لە مهاباد، وەک دەرکەوتەی دیسکۆرسی کوردایەتی و هەروەها بۆشاییی دەسەڵاتی پەهلەوی و سەرەڕای سەرهەڵدانی سۆز بۆ کۆمار لە لایەن هەندێ سەرۆک خێڵ و عەشیرەت و تەنانەت خەڵکی ئاسایی لە هەندێ ناوچەی کوردستانەوە، کوردایەتی نە بوو بە پرسی سەرجەم کۆمەڵگەی کوردی و نە توانی ببێت بە دیسکۆرسی زاڵی کۆمەڵگەی کوردی و لێرەوە، دەکرێت سەرهەڵدانی دووانەی کورد و جاش (بەکرێگیراو) لە ئەدەبیاتی سیاسی، زیادبوونی تێچووی کوردایەتی، سەرهەڵدانی دیاردەی فرەحیزبی و ناکامیی کوردایەتی لە کورتخایەندا، وەک ئەنجامی بەپرس نەبوون و بەواتاییەک بەپرس نەکردنی کوردایەتی و زاڵ نەبوونی ئەم دیسکۆرسە، خوێندنەوەی بۆ

بکرێت.

بە ئاگاداربوون لەم وەزعیەتە، پرسیاری سەرەکی ئەوەیە، کوردایەتی بە مانای هەوڵ بۆ بوون بە نەتەوە، هەوڵ بۆ بەرگری لە تواندنەوە، هەوڵ بۆ بەرگری لە پێشێلکردنی مافە ئینسانی و نەتەوەییەکان، هەوڵ بۆ دامەزرانی دەسەڵاتی کوردی و هەوڵ بۆ دیاریکردنی سنووری کوردستان لە سەرجەم کوردستانی ڕۆژهەڵاتدا بۆ نەبوو بە پرسی گشتی و بە واتایەک لە بەر چی نەبووە دیسکۆرسی زاڵی کۆمەڵگەی کوردی؟

ڕاستە لە ئیستادا، لە سەرجەم شارەکانی کوردستان لە سەڵماسەوە بگرە بۆ ئیلام، هەست بە بوونی نیشانەکانی کوردایەتی وەک ویست بۆ گەیشتن بە دەوڵەتی کوردی، دامەزرانی دەسەڵات ونیشتمانی کوردی و خولیای کوردستانی سەربەخۆ یان لانیکەم کوردستانی خودموختار، بەدی دەکرێت و هەروەها لە دامەزرانی کۆماری کوردستانەوە تا ئیستە، ڕۆژ نییە ئینسانی کورد لە بەشە جیاجیاکانی کۆمەڵگەی کوردی هەزینە نەدات و یان کەمتر ڕۆژێ هەیە، ئینسانی کورد تووشی سێدارە و زیندان و هەڵهاتن نەبێت. هەروەها ڕاستە لە سەرهەڵدانی دیسکۆرسی کوردایەتیەوە تا ئیستا، کورد لە قەوارەی حیزب، خەرێکی هەوڵ و چالاکی و خەبات و قوربانییدانە و دەکرێت ئەم وەک ئەنجام و دەسکەوتی ئەم دیسکۆرسە، خوێندنەوەی بۆ بکرێت، بەس نابێت حاشا لەم ڕاستییەش بکرێت زۆربەی هەوڵ و قوربانییەکانی کوردایەتی، بەشی سوننەی کۆمەڵگەی کوردی بووە و هەروەها زۆربەی قوربانیان و شکستەکانی ئاڵاهەڵگرانی کوردایەتی، لە سەردەستی بەشێکی دیکەی کۆمەڵگەی کوردی ڕوویداوە و لە بەرانبەر ئەژماری لایەنگرانی کوردایەتی و پێشمەرگە و گیانبەختەکراوانی کوردستان، بەرەی نەیار لە کۆمەڵگەی کوردی، سەری هەڵداوە و خاڵی جێگەی ئازار و تێڕامان ئەوەیە ئەو بەشەی کۆمەڵگەی کوردی واتە بەرەی دژە کوردایەتی، گەیشتوونەتە ئەو ڕادەیە کە ئامادەبوون لە پێناو بەرژەوەندیی ماددی و ئافەرینی دەسەڵاتدارانی ناوەند، هاونیشتمانیانی خۆیان لە سێدارە بدەن و بەرەوە سێدارە بیانبەن و بە سووکترین شێوە خەرێکی سیخوریش بن و چی شتی ناشیرین و دزێوە لە ئاست نیشتمان و هاونەتەوەی خۆیان جێبەجێی بکەن و بە گشتی لە هێچ شتیکی دزێو لە بەرانبەر نیشتمان، هاونیشتمانی و پێشمەرگە وەک پارێزەی نیشتمان، سل نەکەنەوە.

ڕیزکردنی نموونەکانی ئەم دیاردە ناحەز و سەیر و مەترسیدارە، پێویست بە ئاماژە و هێنانی نموونەی زۆر ناکات لە بەر ئەوەی ڕۆژانە، هەموو تاکێکی کورد، شایەتی زیندووی ئەم ڕووداوانەیە و هەمووان باش دەزانن، بەو ڕادەیە ئینسانی نەتەوەیی لە کۆمەڵگەی کوردی بوونی هەیە کە ئامادەن گیانی خۆیان لە پێناو نیشتمان و خاک و شەرافەتی کۆمەڵگە قوربانی بکەن و قوربانییان کردوە، ئەو ڕادەیەش ئینسانی کورد هەیە کە لە ئاست کۆمەڵگە و نیشتمان، نەتەنیا بێ هەڵوێستە بگرە ئامادەیە خۆی قوربانی داگیرکەران بکات وتەنانەت ئامادەن لە پێناو پلە و پووڵ، ئینسانییەت و نیشتمان حەراج بکەن، پێدەچیت بتوانین سەرهەڵدانی دیاردەی بەکرێگیراو بە مانای نیشتمانفرۆش و نەیاری پارێزەرانی نیشتمان، بگەڕێنینەوە بۆ هۆکاری بەپرس نەبوون و بەپرس نەکردنی دیسکۆرسی کوردایەتی لە کۆمەڵگەی کوردی. کەواتە دەتوانین باس لەوە بکەین، سەرکەوتنی دیسکۆرسی کوردایەتی و کەم کردنەوەی هەزینەی خەبات و سرینەوەی شەری کوردکوژی، پەیوەستە بە زاڵبوونی دیسکۆرسی کوردایەتی و بە واتایەک بەپرس کردنی دیسکۆرسی کوردایەتی لە سەرجەم کۆمەڵگەی کوردی.

لەم سونگەیەوە، باسکردن و خوێندەوەی لەمپەڕ وکێشەکانی بەردەم بە پرسکردن و

زاڵکردنـــی دیسکۆرســـی کوردایەتـــی، وەک ئەولەوییەتێکـــی ســـەرەکی لـــە توێژینەوەی کوردی خۆ دەنوێنێت.
لـــە خوێندەوەیەکـــی کورتـــدا، دەتوانین بڵێین، کێشەی فەرهەنگی، ئەندێشەی چەپ و تێگەیشـــتنی هەڵـــە لە چەپ، مەســـەلەی مەزهەب، ســـەرهەڵدانی کوردایەتی لە ناوەندە ناسەرەکییەکان، پەرچەکرداری توندی دەوڵەتی ناوەنـــدی لە ریـــزی گرنگترین کێشـــەکانی بەردەم بەپرسکردنی کوردایەتی لە کۆمەڵگەی کوردیدا بووە و لێرەدا، بە شـــێوەیەکی خێرا، ئاماژە بە هەندێکیان دەکرێت.

کێشەی فەرهەنگی

لە ســـەردەمی پەرەسەندنی ئەندێشە مودێرن و دیاردەکانـــی مودێرنیتە و هەروەها زاڵبوونی دیسکۆرســـی دەوڵەت-نەتـــەوە لـــە ئێراندا، کۆمەڵگەی کوردی، کۆمەڵگەیەکی عەشیرەتی و خێڵەکـــی و تـــا رادەیەک ناشـــاری بوو و هەروەها پرســـی کۆمەڵگەی ئەو ســـەردەمە، پرســـی بەرەنگاری لـــە بەرانبەر سیاســـەتی ســـڕینەوەی دەســـەڵاتی خۆجێیـــی و بـــە هێزکردنی دەسەڵاتی ناوەندی بوو.
دیارە ســـەرەرای هەنـــدێ خوێندنەوەی چەوت کە دەیەوێت زۆربەی ئەو بەرەنگارییانە وەک بەرەنگاریـــی نەتەوەیـــی پێناســـە وخوێندنەوەیان بۆ بکات، ئەو بەرەنگاری و شەڕ و بەرگرییانە نە بە نێوی کورد و بۆ دابینکردنی مافی نەتەوەییـــی کۆمەڵگەی کوردی، بەڵکوو بە نێوی عەشـــیرەتەوە و لە پێنـــاو مانەوەی دەسەڵاتی سەرۆک عەشیرەتەوە بوو.[۶]
کەواتە فەرهەنگی ئەو سەردەمەی کورد، فەرهەنگی عەشیرەتی و خێڵەکی بوو و دیارە لـــەو فەرهەنگی عەشـــیرەتی و خێڵەکییەدا، ئەگەری سەرهەڵدانی ئەندێشەی ناسیۆنالیستی و بە واتایەک کوردایەتی، ئەســـتەم و تەنانەت نامومکیـــن بووە و تەنانەت پەیوەســـت بوونی هەندێ ســـەرۆک عەشیرەت و خێڵ بە بزاڤی کوردی و پیشتیوانی لە کوردایەتی، ناتوانێت بە مانـــای ئەوە بێت کـــە فەرهەنگی خێڵ و عەشـــیرەت لە پێناو کوردایەتیدا بووە بەڵکوو زۆرتر لە پێناو بەرژەوەندیی خێڵ وســـەرۆک عەشیرەتدا بووە.
ئەساســـەن، کوردایەتی وەک پێناســـە و شوناســـی نوێـــی نەتەوەی کـــورد، بەرهەمی شـــار و ئەندێشەی شارە و ئەوە لە حاڵێکدایە، کۆمەڵگەی کوردی ئەو سەردەمە ناشاری بوو و لەمێژ بوو کوردستان لەبەر ئەوەی گۆڕەپانی بەربەرەکانێـــی کڵاو ســـوور و کڵاو ڕەش بـــوو، قەت دەرفەتی هەناسەکێشـــان و ژیانی شارنیشینی و دروستکردنی شاری نەبوو.
بە گشتی فەرهەنگی ناشاری و عەشیرەتیی ئەو سەردەمەی کۆمەڵگەی کوردی، یەک لەو هۆکارە سەرەکییانە لە بەردەم بەپرسکردن و بەپرســـبوونی کوردایەتی بوو و لە ئێستاشدا هەر پاشـــماوەکانی ئـــەو فەرهەنگـــە بەدی دەکرێت، دیارە، زۆر جـــار دەوڵەتی ناوەندی لەم تایبەتمەندییەی کۆمەڵگەی کوردی واتە فرەعەشیرەتی و ناکۆکیی عەشیرەتی و قەومی بۆ لێدان و دژایەتیی کوردایەتی وەک خاڵی هاوبەشی سەرجەم کۆمەڵگەی کوردی کەڵکی وەرگرتـــووە و کەڵکیـــش وەردەگرێـــت و بۆ پێشگرتن لە کەڵک وەرگرتنی خراپی دەوڵەتی ناوەندی لە پرســـی فەرهەنگی عەشیرەتی و خێڵەکی و تەنانەت شـــارچییەتی، هێشتا بیر لە سازوکارێکی کاریگەر نەکراوەتەوە.

مەزهەب

ئەساسەن کۆمەڵگەی کوردی کۆمەڵگەیەکی فرە مەزهەب و فرە ئایینە و لە مێژە، ســـوننە، شـــیعە، یارســـان، ئێزدی، جوو، مەسیحی و موسوڵمان پێکهێنەری بنەمای ئەم کۆمەڵگەیە بوون و لە پاڵ یەکدا ژیاون و لەوانەیە هەندێ جاریش تووشی کێشە بووبن. بەڵام بە گشتی پێکەوە ئەم کۆمەڵگەیەیان پێکهێناوە و لێرەوە فرە مەزهەبی و فرە ئایینی، وەک بەشێک لە

کۆمەڵگەی کوردی بووە و هەیە.

فرەمەزهەبی وەک تایبەتمەندییەکی کۆمەڵگەی کوردی، دەرفەتێک بۆ جوانترکردنی کۆمەڵگە و فرەرەنگی بووە، بەس بە داخەوە لە باتی ئەوەی کۆمەڵگەی کوردی لەم دەرفەتە کەڵک وەربگرێت، ئەوە دەوڵەتانی ناوەندی بوون کە لە مێژە بۆ دابەشکردنی کورد و شەڕی کورد بە کورد لەو تایبەتمەندییەی کۆمەڵگەی کوردی کەڵکیان وەرگرتووە و ڕێگەیان بۆ دابەشبوون و دابەشکردن و دوورکردنەوەی کورد لە گەڵ یەکدی خۆش کرد.

کەواتە دەرفەت بۆ کوردایەتی پێش نەهات و یان ئیزنیان نەدا پێش بێت تا کوردبوون وەک خاڵی هاوبەش بۆ کۆمەڵگەی فرە مەزهەب و فرە ئایین پێناسە بکریت و بە واتایەک فرە مەزهەبی و فرە ئایینی لە ڕێگەی کوردایەتییەوە چارەسەربکرێت.

بە گشتی پرسی مەزهەب لە بۆشاییی نەبوونی سازوکاری چارەسەرکەر لە کۆمەڵگەی کوردی و لایەنگرانی کوردایەتی، دەرفەت و هەلی بۆ دەوڵەتی ناوەندی ئامادەکرد بۆ ئەوەی ئەم تایبەتمەندییەی کۆمەڵگەی کوردی بۆ بەرژەوەندیی خۆی بگوازێتەوە و بتوانێت کورد بە دوژمنی کورد بکات و کورد بە دەستی کورد بە بیانووی شیعە و سوننە و ئیزدی لەنێو ببات، بۆیە بەردەوام فرە مەزهەبی لە باتی دەرفەت، هەڕەشە و مەترسی بووە بۆ کۆمەڵگەی کوردی و بە تایبەت بۆ بەپرسکردنی کوردایەتی لە کۆمەڵگەی کوردی.

لەم ڕووەوە، بە پرسکردنی کوردایەتی پەیوەستە بە چارەسەرکردنی ئەم مەسەلەیە لە ڕێگەی بەرجەستەکردنەوەی کوردایەتی وەک خاڵی هاوبەش و ئینسانیی سەرجەم کۆمەڵگەی کوردی و هەروەها پێشگرتن بە دەوڵەتی ناوەندی بۆ ئەوەی نەتوانێت ئەم تایبەتمەندییەی کۆمەڵگە وەک دەرفەت و هەل بۆ دابەشکردنی کۆمەڵگەی کوردی بگوازێتەوە و بێگومان ئەم مەسەلەیە، نیازی بە کاری زانستی و میدیایی و خوێندنەوەی ورد هەیە کە پێویستە بکەوێتە ئەولەویەتی لایەنگرانی کوردایەتی و ئیتر وەک دەرفەت نەک مەترسی بۆ بەپرسکردنی کوردایەتی سەیری بکرێت.

ئەندێشەی چەپ

لە ڕێگەی خوێندنەوەی مێژووی دیسکۆرسی کوردایەتی و بزاڤی ڕزگاریخوازیی کۆمەڵگەی کوردی، بۆمان ڕوون دەبێتەوە، چەپ و ئەندێشەی چەپ، بەشێکی ئێجگار زۆری هێزی ئینسانی وماددیی کۆمەڵگەی کوردی، بە خۆیەوە سەرقاڵ کردووە و سەرقاڵ دەکات.

ڕاستە چەپ وەک لایەنگری لە چینی کرێکار و دژایەتیی سەرمایەداریی پاوانخوازانە، لە ڕیزی باشترین دیاردەکانی کۆمەڵگەی ئینسانی لە مێژووی سەتساڵەی جیهانە، بەڵام ناکرێت باس لەو واقعییەتەش نەکرێت کاتێک نەتەوەیەک دەوڵەتی نەبێت و ئەساسەن هەموو بنەمایەکی ئینسانی و قەومی و نەتەوەییی پێشێل کرابێت و دەوڵەتی ناوەندی بەردەوام خەریکی سەرکوتکردنی جیاوازییەکانی بێت و سیاسەتی یەکسانسازیی لە ئاست نەتەوەکەی گرتبێتەبەر و گرنگتر لەوەش نە سەرمایە و نە کارخانەی هەبێت، دەبێت ڕووبەڕووی ئەو پرسیارە بکرێتەوە، ئەساسەن وەک چەپ ڕەخنە لە چی دەگەرن، خەبات لە پیناو چی دەکەن؟. ئەگەر دەوڵەتی کوردی هەبێت، گەر دەوڵەتی کوردی پرۆلێتەر و کرێکاری کورد بچەوسێنێتەوە، ئەو کات نە تەنیا نابێت پرسیار بکرێت بەڵکوو دەبێت پشتی چەپ و لایەنگری چەپ بگیرێت و ڕێز و پێزانینی بۆ بکرێت و تەنانەت هەندێ جاریش ئەکرێت بڵێین لەو دوخەدا، چەپ و ئەندێشەی چەپی لە بواری ئینسانیدا مانا ئەدات و دەکرێت کوردیش ببێتە چەپی ئینترنەشناڵ.

بە گشتی لێرەدا، مەسەلەکە ئەوەیە گەر

ئەو هێزە ئینسـانی و ماددی و مەعنەوویەی کۆمەڵگـەی کـوردی کە خەریکـی چەپ و ئەندێشـەی چـەپ - سـەرەرای پەیامە ئینسـانییەکانی- بـووە، گـەر لـە خزمەت بەپرسـکردنی کوردایەتیـدا بیایە، بێ گۆمان تێچووی کوردایەتـی ئەوەندە قورس نەدەبوو و گرنگتـر ئـەوەی دەوڵەتـی ناوەندییـش نەیدەتوانی لەم تایبەتمەندییەی بزاڤی کوردی واتە فرەحیزبی، بۆ لاوازکردنی دیسکۆرسـی کوردایەتی کەڵک وەربگرێت و کورد بە نێوی چەپ و راسـت بە گژی یەکـدا بدات. بۆیە دەتوانین بڵێین چەپ لە رەوتی نەتەوەسازی و هـەوڵ بۆ بە پرسـکردن و بەپرسـبوونی کوردایەتی، رۆڵی تا رادەیەک مەنفیی هەبووە.

سـەرهەڵدانی کوردایەتـی لـە ناوەندە ناسەرەکییەکان

کوردایەتی لە ناوچەی موکریان و شاری مهاباد سـەری هەڵدا و لە بەراورد بـە ناوەندەکانی ورمێ، سـنە و کرماشان و ئیلام، تا رادەیەک ناوچەیەکـی پەروایـزی و لاوەکی بوو و هەر بەم بۆنەیـەوە کاریگەریی لە بەپرسـکردنی کوردایەتی لە سـەرجەم کۆمەڵگەی کوردی، سنووردار ولاوازبوو.

بـە دڵنیاییـەوە گـەر کوردایەتی لەم چوار شـارە سـەری هەڵبدایە و یان لانیکەم بگوازرایەتـەوە بۆ ئەم چوارشـارە وەک چوار ناوەندی سـەرەکی، کوردایەتی ئیستە خاوەن قورسـاییی خۆی دەبوو و ئەگەری زاڵکردن و بەپرسکردنی زۆرتری هەبوو.

پەرچەکرداری توندی دەوڵەتی ناوەندی:

نموونەکانـی رووبەڕووبوونـەوەی شـا و کۆماری ئیسـلامی لە گەڵ ئەم دیسکۆرسە، پێویسـت بە روونکردنەوە و نموونە هێنانەوە نییە، لە سـێدارەدانی پێشەوا، شەهید کردنی مەلا ئـاوارە، ریکەوتن لە گەڵ کوردی عێراق بـۆ لێدانـی پاشـماوەکانی کۆنگـرەی دوو، سیاسـەتی کوشـتن و تۆقاندنـی خەڵخاڵی و حەسـەنی نموونەی ئـەم پەرچەکردارەی دەوڵەتی ناوەندی لە ئاست پرسی کوردایەتی و مەترسـیی گشـتگیرکردنی ئەم پرسـە و ئەساسـەن گەشـەپێدان و زاڵکردنی پرسی کوردایەتییە کە هەمیشـە وەک هێڵی سوور و ئاسایشـی ئێران دیاری و پێناسـە کراوە و ئەم پەرچەکردارە بووەتە هۆی ترسی خەڵک لە نزیـک بوونەوەی فیزیکـی و فیکری لەم پرسە و هەروەها پێشـوازیی هەندێ خەڵکی کورد لە دەسەڵاتی ناوەندی لە پێناو مانەوە و دابینکردنی بەرژەوەندیی ماددی.

بە گشـتی پێدەچێت بەرجەسـتەکردن و زاڵکردنـی کوردایەتی وەک دیسکۆرسـی پێویست بۆ گەیشـتن بە بەها ئینسانییەکانی کۆمەڵگەی کوردی، پێویستی بە پیاچوونەوە و چارەسەرکردنی مەسەلەی مەزهەب، بوون بە خاوەن کردار لە باتی پەرچەکردار، تەعامولی عەقلانی لەگـەڵ هێزی چەپ و دارشـتنی بەرنامـە بۆ چـوار ناوەندی سـەرەکی واتە شارەکانی ورمێ، سنە، کرماشان و ئیلام هەیە کە لە ئیسـتەدادا، هێزی زانست، عەقلانییەت و ئەوجار سـەرمایەی ماددیـی دەوێت و بە دڵنیاییەوە، سـەرمایەی مـاددی لە رێگەی هێـز و زانسـت و عەقڵانییەوە مسـۆگەر و دابیـن دەبێـت کە دەکرێت وەک بەشـێک لە بەرنامـەی حیزب و لە لایان پسـپۆرانی بەشەکانی کۆمەڵناسی و سیاسەت و ئابووری و سەربازییەوە، خوێندنەوەی وردی بۆ بکریت.

ژێدەرەکان

1. Nation-building
2. assimilation
٣. بروانە، گۆڤاری ئایەندە و سەروتارەکانی حەسەن ئەفشار http://www.atige.ir/product/magazine/ayande/
4. Abbas Vali, Essays on the Origins of Kurdish Nationalism, (ed.), Costa Mesa, Mezda Publisher, 2003.
٥. مەبەسـت لە کۆمەڵگەی کوردی لێرەدا چـوار پارێزگای ورمێ، کرماشان، سنە و ئیلامە.
٦. لە وتارێکی زانستیی سەربەخۆ و جیاوازدا ئاماژە بە نموونەکانی دەکرێت